

Reactie GGD'en in Brabant aan gemeenten over onderzoeksresultaten Veehouderij Gezondheid Omwonenden

Gemeenten vragen de GGD om advies over de implementatie van de recente onderzoeksuitkomsten en de reactie daarop van de Rijksoverheid¹. De GGD'en in Brabant vinden dat de aangetoonde effecten op de gezondheid van omwonenden meegenomen moet worden in de besluitvorming van vergunningverleningen.

Er zijn nu nog duidelijkere aanwijzingen dat de huidige wijze waarop de veehouderij wordt uitgevoerd een negatief effect op de gezondheid van mensen heeft. De behoefte neemt toe om met elkaar in gesprek te gaan over hoeveel gezondheidsrisico's we als maatschappij acceptabel vinden. GGD GHOR Nederland² benoemt daarbij het toepassen van het voorzorgprincipe in het gemeentelijk beleid en de omgevingsplannen als nog urgenter. Zij erkent het belang van aanvullend onderzoek dat nodig is om inzicht te krijgen in effectieve bronmaatregelen omtrent de verhoogde incidentie longontstekingen rondom geitenhouderijen. Echter stelt GGD GHOR Nederland dat het op basis van de huidige resultaten raadzaam is om nu al maatregelen te nemen om de gezondheidsrisico's te beperken.

Wetenschappelijk kader:

Bevindingen uit het eerste VGO rapport (juli 2016).

- *COPD-patiënten komen naar voren als belangrijkste risicogroep; zij ervaren meer klachten en gebruiken meer medicijnen naarmate er meer veehouderijen binnen een afstand van 1 kilometer van de woning liggen.*
- *Bewoners in een straal van 1 km rondom pluimveebedrijven hebben een hoger risico op longontsteking*
- *Bij geitenbedrijven is een hoger risico op longontsteking maar statistisch zit hier nog onzekerheid*
- *Het aantal veehouderijen in de directe omgeving van omwonenden heeft een nadelig effect heeft op de gezondheid. Voornamelijk in de groep omwonenden waarbij meer dan 15 veehouderijen of meer binnen een kilometer afstand liggen daalt de longfunctie. Deze effecten lijken niet met een bepaalde soort dierhouderij te maken te hebben.*
- *Op dagen met een hoge ammoniakconcentratie in de lucht hebben mensen in het totale onderzoeksgebied een daling van de longfunctie met ongeveer 5%.*

---

¹ Kamerbrief bij het rapport veehouderij en gezondheid omwonenden aanvullende studies, 16 juni 2017

² Reactie GGD GHOR NL

De GGD geeft inzicht in effecten van maatregelen, plannen en beleid in relatie tot gezondheid van de burger. De GGD'en in Brabant vertalen de reactie van GGD GHOR Nederland daarom als volgt in hun beantwoording op de vragen van gemeenten:

In het VGO-2 rapport wordt geconstateerd dat rondom pluimvee- en geitenhouderijen meer longontstekingen voorkomen. In de besluitvorming bij vergunningaanvragen verdient dit naar oordeel van de GGD extra aandacht. In het algemeen herstellen mensen van een longontsteking en ondervinden geen blijvend effect. Risicogroepen voor longontstekingen zijn voornamelijk heel jonge kinderen en ouderen. De ernst van een longontsteking hangt af van de gesteldheid van een patiënt en de verwekker. Wanneer de patiënt in een risicogroep valt, treden er eerder complicaties op. Ook onderliggend lijden van de patiënt kunnen de ernst van de symptomen verergeren.

Ons advies voor uitbreidingen pluimveebedrijven: emissiereductie

Emissiereductie is een belangrijke maatregel om het risico op luchtwegklachten en longontsteking te verlagen. Best Beschikbare Technieken (BBT's) die voldoen aan de in het 'besluit emissiearme huisvesting'³ gestelde normen zijn goede initiatieven om emissie te reduceren. Een andere maatregel om extra emissiereductie af te dwingen is de inzet van de Handreiking Endotoxine 1.0⁴.

Om het risico op longontsteking rondom pluimveebedrijven te verlagen ondersteunen de GGD'en daarom het belang van de nog verdergaande emissiereductie zoals die gesteld wordt in de kamerbrief van 1 juni 2017⁵.

Wetenschappelijk kader:

In het aanvullende VGO onderzoek wordt een verhoogd risico op longontsteking gevonden tot op een woonafstand van 1 kilometer rondom pluimveehouderijen⁶. In het onderzoeksgebied betekent dit dat er van de 1650 jaarlijkse gevallen van longontsteking in 2009-2013, 119 gevallen mogelijk hadden kunnen worden vermeden als niemand in de nabijheid van pluimveehouderijen hadden gewoond. Een verklaring hiervoor is mogelijk de gevonden gewijzigde samenstelling van de bacterie populatie in neus, mond en keelregio van omwonenden⁷. Voornamelijk de uitstoot van fijnstof en endotoxinen lijken dit effect te veroorzaken.

³ Besluit emissiearme huisvesting - <http://wetten.overheid.nl/BWBR0036748/2017-01-01>

⁴ <http://www.omwb.nl/vergunningverlening/agrarische-vergunningen/veehouderij-en-gezondheid-345.html>

⁵ Kamerbrief bij het rapport veehouderij en gezondheid omwonenden aanvullende studies, 16 juni 2017

⁶ Hagenaars T; Hoeksma P; de Roda Husman AM; Swart A; Wouters I (2017). Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies) : Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen. DOI 10.21945/RIVM-2017-0062

⁷ Smit, L. A., Boender, G. J., de Steenhuijsen Piters, W. A., Hagenaars, T. J., Huijskens, E. G., Rossen, J. W., ... & Bogaert, D. (2017). Increased risk of pneumonia in residents living near poultry farms: does the upper respiratory tract microbiota play a role?. *Pneumonia*, 9(1), 3.

Wetenschappelijk kader:

Endotoxinen maken onderdeel uit van het fijnstof. Het inademen van endotoxinen kan leiden tot acute luchtwegklachten en chronische effecten op de luchtwegen. Endotoxine-belasting in veedichte gebieden kan worden toegerekend aan de uitstoot van veehouderijen. Factoren die de grootste invloed hebben op de endotoxine-concentraties zijn afstand tot het bedrijf en het aantal dieren. Naast de diersoorten die een hoge stofemissiefactor hebben, dragen diersoorten met een lage stofemissiefactor ook bij aan de opeenstapeling van de endotoxine concentraties in de lucht.

Ons advies voor uitbreidingen geitenbedrijven: afstand 2 kilometer kritisch

De GGD beaamt dat het verhoogd voorkomen van longontsteking rondom geitenhouderijen zorgelijk is, mede omdat niet duidelijk is waardoor dit wordt veroorzaakt. Totdat er meer duidelijkheid is over de oorzaak beschouwt de GGD vanuit gezondheid de afstand van 2 kilometer als kritisch omdat duidelijk is dat er binnen deze afstand sprake is van een grotere kans op longontsteking.

Wetenschappelijk kader:

In de aanvullende studies van het VGO onderzoek wordt een verhoogde incidentie longontstekingen gevonden bij de omwonenden van geitenhouderijen. In een straal van 2 kilometer rondom geitenhouderijen zijn van de 1650 jaarlijkse gevallen van longontstekingen in 2009-2013, 89 gevallen toe te schrijven aan de aanwezigheid van geitenhouderijen in het onderzoeksgebied. Deze gevallen hadden vermeden kunnen worden wanneer niemand in de nabijheid van geitenhouderijen had gewoond. Niet duidelijk is of uitstoot reducerende maatregelen en/of de keuze van het staltype leiden tot verlaging van het risico. In afwachting van verder onderzoek naar de oorzaak en mogelijke (bron)maatregelen is de urgentie voor het toepassen van het voorzorgprincipe groter geworden.